

Ortaokul Öğrencilerinin İnternet Kullanım Biçimleri: Riskli Davranışlar ve Fırsatlar

The Use of The Internet Among Middle School Students: Risky Behaviors and Opportunities

Şahin GÖKÇEARSLAN

Gazi Üniversitesi, Enformatik-UZEM

Süleyman Sadi SEFEROĞLU

Hacettepe Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü

İlk Kayıt Tarihi: 29.01.2015

Yayına Kabul Tarihi: 28.04.2015

Özet

Evde kullanımı giderek artan İnternet, yaşamımızda olumlu birçok dönüşüme yol açmıştır. Bununla birlikte çeşitli kategorilerde olumsuz yönleri de dikkat çekmektedir. Bu çalışmada, ortaokul öğrencilerinin bilişim teknolojileri kullanım süreleri ve düzeyleri, evde bilgisayar ve İnterneti kullanım biçimleri, riskli İnternet davranışları ve bu davranışların cinsiyet, anne ve babanın öğrenim durumu, İnternet kullanım süresi ve İnternet kullanım düzeyi gibi değişkenlerle arasındaki ilişki incelenmektedir. Araştırma bulgularına göre azımsanmayacak oranda öğrenci uzun süre bilgisayar kullanmakta ve öğrenciler, orta ve ileri düzeyde bilgisayar ve İnternet kullandıklarını düşünmektedir. Öğrencilerin yarıya yakını kendi odasında İnterneti kullanmakta ve aileler çeşitli kullanım kısıtlamaları getirmektedir. Öğrenciler çeşitli riskli davranışları sergilemekle birlikte, riskli İnternet davranışı puanları yüksek seviyede değildir. Cinsiyet, anne öğrenim durumu riskli İnternet davranışları ile ilişkili çıkmıştır. Bu sonuçlara göre öğrencilere, ailelere ve çeşitli kurumlara çevrimiçi riskler konusunda çeşitli görevler düştüğü, paydaşların işbirliği ile sorunların çözülebileceği dile getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnternet kullanım biçimleri, riskli İnternet davranışları, cinsiyet, aile öğrenim durumu

Abstract

The increasing opportunity to access the Internet from home has opened the way for a number of positive changes in our lives, while at the same time raising the specter of a variety of risks. This study examined middle school students' computer and Internet usage in terms of time spent, perceived levels of proficiency, manner of home usage and risky Internet behavior. It also looked at how the gender of the students, the level of parental education, time spent online and level of the Internet proficiency affected students' risky behavior. A significant proportion of children were found to spend long hours on the computer and to consider themselves at an intermediate or advanced level of proficiency with regard to computer and the Internet usage. Approximately half of the students surveyed connected to the Internet in their own rooms. Similarly, close to half of the students surveyed were subject to various types of parental limitations. Although scores for risky Internet behavior were not markedly high, students did exhibit certain types of risky

behavior. Gender and mother's level of education were found to correlate with risky Internet behavior. Overall, the study findings suggest that students, families and different institutions all have certain responsibilities with regard to online risks and those solutions to related problems require the collaboration of all stakeholders.

Keywords: *Internet use styles, risky internet behavior, gender, parents' level of education*

1. Giriş

Teknolojinin yaşamın her alanında kullanılmaya başlandığı son yıllarda yeni kavramlar da ortaya atılmaktadır. Bu yeni kavramlardan bir tanesi günlük hayatında teknolojiyi, özellikle İnternet ortamını yaygın olarak kullanan ve dijital dili ana dili gibi konuşan kuşaklar için kullanılan sayısal (dijital) yerliler kavramıdır. Bu kavramın alanyazına Marc Prensky (2001) tarafından kazandırıldığı yaygın kabul görmektedir. Sayısal (dijital) yerliler için önemli bir yere sahip olan İnternet, bilgi edinme, üretme, eğlence, iletişim, sosyal etkileşim vb. amaçlarla kullanılmaktadır. İnternet “çekirdek ailenin yeni bir bireyi” (Kuzu, 2011) olarak da değerlendirilmektedir. Bu yeni bireyin ortaya çıkışında evlerden ve okullardan İnternete erişim olanaklarının artmasının etkili olduğu söylenebilir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun Ağustos 2014'te gerçekleştirdiği “16-74 yaş arası Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması Raporu”na göre Türkiye genelinde hanelerin % 53,8'i evde İnternet erişimine sahiptir (TÜİK, 2014). Bu oran 2012 yılı için % 47,2 dir (TÜİK, 2012).

Bilgisayar ve İnternet kullanım oranlarının en yüksek olduğu yaş grubu 16-24'tür ve en sık sosyal ağlar kullanılmakla birlikte İnternet % 78,8 oranla en çok evlerde kullanılmaktadır (TÜİK, 2014). Türkiye'de 2008 yılında 6 milyon olan geniş bant İnternet abone sayısı, 2012 yılı ikinci çeyreğinde 18,3 milyonu geçmiştir. Abone sayısında mobil bilgisayar (1.859.250) ve mobil cepten İnterneti kullananların sayısı (8.790.698) önemli bir yere sahiptir (MAK Raporu, 2012). Bunun yanında ayrıca Avrupa Birliği Çevrimiçi Çocuklar (EU Kids Online) raporuna göre Türkiye'de çocukların %60'ı okulda, % 52'si evde İnternet'e bağlanmaktadır (Haddon ve Livingstone, 2012).

Yoğun İnternet kullanımı kullanıcılarının yaşamına bir yandan olumlu birtakım katkılar sunarken bir yandan da kullanım sürecinde karşılaşılabilecek birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Örneğin çevrim-içi etkinlikler, kullanıcıların fiziksel, duygusal ve psikolojik birtakım çeşitli zararlar görmelerine yol açabilmektedir (Slavtcheva-Petkova, Nash ve Bulger, 2015). Türkiye'de İnternet kullanımıyla ilgili güvenlik riskleri; yetişkinlere göre içerik, zararlı yazılım ve sahtecilik, kişisel bilgilerin paylaşımı, siber zorbalık ve yabancılarla tanışma olarak değerlendirilmektedir (UNICEF, 2011). Bu durumdan zarar görenler arasında, çocukların özel bir yeri bulunmaktadır. Çocukların karşılaştığı sorunlar; bilgisayara virüsü bulaştırma, casus yazılımların ulaşımına müsaade etme, bilgisayarı bozma biçiminde “teknik zararlar”; aşırı oyun oynamak ve eve kapanmak biçiminde kendini gösteren “fiziksel sosyolojik ve psikolojik zararlar” ile zararlı içeriklere erişim, kötü niyetli kişilerle temas ve istismar

biçiminde kendini gösteren “hayati zararlar” olarak sınıflandırılabilir (Canbek ve Sağiroğlu, 2007).

Çocuklar ayrıca İnternet ve bilgisayar teknolojilerini kullanırken teknik, fiziksel, sosyal ve psikolojik açıdan şiddete maruz kalabilmektedirler (Çelen, Çelik ve Seferoğlu, 2011). MAK Raporu’na göre (2012) çocuklar, siber zorbalık, çocuk istismarı, zararlı ve aşırı bilgisayar oyunu oynama, yabancılarla çevrim-içi/çevrim-dışı etkileşim gibi durumlarla karşıya kalabilmektedirler. İnternet’in zararlı yanları ile ilgili olarak aileler doğal olarak endişe duymaktadırlar. Avrupa’da 27 ülkeyi kapsayan, 6-17 yaş arası gençler üzerinde yürütülmüş bir araştırmanın sonuçlarına göre aileler çocuklarının sırasıyla en fazla cinsel içerikli resimler görmesinden, cinsel saldırıya maruz kalmasından, kendisine zarar verici sitelere girmesinden, siber zorbalığa maruz kalmasından ve sosyal olarak izole olmasından endişe duymaktadırlar (Eurobarometer, 2008).

9-16 yaş grubunda yer alan 25 bin öğrenciye ulaşılan Avrupa Çevrimiçi Çocuklar (EU Kids Online) projesinin raporuna göre; Türkiye ”düşük düzey İnternet kullanımı” ve “biraz riskli” grupta yer almaktadır. Türkiye’de çocukların % 36’sı günde 1 saatten fazla İnternet kullanmakta, % 52’si İnternet’e evden bağlanırken, buna yakın bir oranda kullanıcı da İnternet kafelerden İnternet’e erişim sağlamaktadır. Raporunda, Türkiye’deki çocuk ve ailelerin İnternet kullanım becerileri konusunda Avrupa ülkelerinin yer aldığı listenin sonunda yer aldığı, ancak çocukların ve ailelerin çok şey bildiklerini ifade ettikleri ve annelerin çocuklarına yardım edebilecek düzeyde olduklarını düşündükleri belirtilmektedir. Çocukların yarısından fazlasının 13 yaşından küçük yaşta soysal ağ sitelerine kayıt olunmaması gerekmesine rağmen bu tür sitelere üye olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan bulgulara göre Türk çocukların Avrupa ülkeleri ortalamasından daha fazla oranda kişisel bilgilerini (cep telefonu, ev adresi) herkesle paylaştıkları, % 9,6’sının İnternet üzerinden üzücü bir durumla karşılaştığı ve % 15’inin zararlı bilgiler içeren web sitelerini ziyaret ettiği belirlenmiştir. Bu konuyla ilgili olarak ailelerin farkındalık düzeylerinin düşük olduğu (Haddon ve Livingstone, 2012) değerlendirilmiştir.

Riskli İnternet Davranışları

Alanyazında, İnternet ortamında isim, e-posta, fotoğraf vb. kişisel bilgilerin paylaşımı, çevrim-içi araçlar aracılığıyla tanışılan bir kişi ile yüz yüze ortamlarda iletişime geçme, birilerine çevrim-içi ortamda zarar verme, cinsel içerikli sitelere girme, müstehcen mesajlar alma, yetişkinlerin bulunduğu sohbet odalarına girme, filtre programlarını etkisiz hale getirme (Dowell, Burgess ve Cavanaugh, 2009; Mitchell, Finkelhor ve Wolak, 2003) gibi durumlar riskli İnternet davranışları olarak değerlendirilmektedir. De Moore vd. (2008) İnternet risklerini “içerik, iletişim ve ticari riskler” şeklinde üç grup halinde sınıflandırmıştır. İçerikle ilgili olarak gençler için zararlı görülen riskler “yetişkinlere uygun içerik, şiddet, ırkçılık ve nefret içeren resim ve metinler” olarak ifade edilmiştir. İçerik ile ilgili riskler ayrıca “provokatif içerik ve

yanlış bilgi verme” biçiminde iki grupta ele alınmıştır. İletişim ile ilgili riskler “siber zorbalık, cinsel talep, güvenliği tehdit etme” şeklinde, ticari riskler ise çocukların ticari açılarından sömürülmesi ve haklarında kişisel bilgiler toplanması biçiminde tanımlanmaktadır.

Bu arada İnternet’in aşırı kullanımı, yaşam doyumunun düşük oluşu, heyecan arayışı riskli İnternet davranışlarının ortaya çıkışının nedenleri arasında sıralanmaktadır (Livingstone ve Helsper, 2007). 2005-2009 yılları arasında 4-6 sınıflarda öğrenim gören 10 bin öğrenci ile gerçekleştirilen bir çalışmada çevrim-içi risklerin önemine işaret edilmiş ve bu risklerin her yıl anlamlı fark yaratacak biçimde arttığı ifade edilmiştir (Valcke, De Wever, Van Keer ve Schellens, 2011). 1997-2012 yılları arasında 18 yaş altı ile gerçekleştirilmiş 271 deneysel araştırmanın incelendiği çalışmada İnternetin risk ve zararlarının incelendiği çalışmaların yetersiz olduğu ve bu çalışmaların siber zorbalık gibi belirli alanlarda yoğunlaştığı ifade edilmektedir (Slavtcheva-Petkova vd., 2015). Avrupa’da 25 ülkeden 9-16 yaş grubunda yer alan 1.000 çocuk ile gerçekleştirilmiş bir çalışmada sosyal ağ sitesi kullanan bireylerin daha fazla çevrim-içi riske maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Staksrud, Ólafsson ve Livingstone, 2013). Sosyal ağ sitesi kullanımının bu yaş grubundaki yaygınlığı düşünülürse bu durumun oldukça düşündürücü olduğu söylenebilir.

Alanyazın incelendiğinde bilgisayar ve İnternet’in ortaokul öğrencilerinin hayatındaki yeri konusunda yapılmış çeşitli araştırma çalışmalarının olduğu anlaşılmaktadır (Altuğ, Gencer ve Ersöz, 2011; Durmuş ve Kaya, 2008; Gökçearslan ve Seferoğlu, 2005; Haddon ve Livingstone, 2012; Vigdor ve Ladd, 2010; Zhou vd., 2012). Bu arada Van Braak ve Kavadias (2005) ev ve okul ortamında bilişim teknolojilerinin kullanım süresi ve biçiminin değiştiğini belirtmektedirler. Örneğin, okuldaki kullanım belirli bir denetim altında gerçekleşirken evdeki kullanım biçimleri kapalı bir kutu gibidir. Bu nedenle de evde öğrencilerin İnternet kullanım biçimlerinin ve riskli İnternet davranışlarının belirlenmesi onların gelişimleri açısından önem taşımaktadır. Olası ev kullanım durumu ve risk faktörlerinin belirlenmesi bu konuda politika belirleyiciler ve paydaşların önlemler alması için faydalı olacaktır. Bu saptamalardan hareketle bu çalışmanın amacı ortaokul öğrencilerinin evde bilişim teknolojilerini kullanım biçimlerinin ve riskli İnternet davranışlarının belirlenmesidir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- Ortaokul öğrencilerinin bilişim teknolojilerini kullanım süresi ve düzeyleri nedir?
- Ortaokul öğrencilerinin evde bilgisayar ve İnternet kullanım biçimi ve amaçları nelerdir?
- Ortaokul öğrencilerinin riskli İnternet davranışları nelerdir?
- Cinsiyet, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu ve sınıf değişkenlerine göre riskli İnternet davranışları anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?

2. Yöntem

Bu çalışma öğrencilerin evde bilişim teknolojilerini kullanımları ve riskli İnternet davranışları konusundaki mevcut durumun belirlenmesini amaçlayan betimsel bir çalışmadır. Çalışmanın gerçekleştirilmesinde öğrenci görüşlerine başvurulmuştur. Betimsel model kapsamında veriler araştırmacıların geliştirdiği bir anket ve bir ölçek aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizinde frekans, yüzde, ortalama gibi betimsel istatistikler ayrıca Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis, faktör analizi testleri kullanılmıştır.

Çalışma Grubu ve Özellikleri

Çalışmada elverişli örnekleme yoluyla Türkiye'nin çeşitli illerinde (Ankara, Bolu, Bursa, Mersin, İstanbul, Ordu) 2012-2013 eğitim-öğretim yılında öğrenim görmekte olan ve çalışmaya gönüllük esasına göre katılım sağlayan 707 öğrenci yer almıştır. Katılımcıların % 46,53'ü (329) kız, % 53,47'si (378) erkektir. Sınıf dağılımına bakıldığında % 9,05'inin 6. sınıf (64), % 41,44'ünün 7. sınıf (293), % 49,50'sinin (350) 8. sınıfta öğrenci oldukları anlaşılmaktadır. Öğrenciler, 4+4+4 olarak bilinen yeni sisteme göre ikinci kademede yer almaktadırlar. Anne öğrenim durumuna göre, annelerin % 5,80'inin (41) okuma yazması bulunmamakta, % 45,69'u (323) ilkokul, % 22,07'si (156) ortaokul, % 20,79'u (147) lise, % 5,09'u (36) üniversite ve % 0,57'si (4) lisansüstü mezundur. Baba öğrenim durumuna göre, babaların % 2,40'ının (17) okuma yazması bulunmamakta, % 27,40'ı (193) ilkokul, % 26,59'u (188) ortaokul, % 29,00'ı (205) lise, % 13,44'ü (95) üniversite ve % 1,27'si (9) lisansüstü mezundur.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplamak amacıyla iki araç kullanılmıştır. Bu araçların birincisi katılımcıların "bilişim teknolojilerini kullanım süresi ve düzeyi, evde bilgisayar ve İnternet kullanım biçimleri ve evde İnternet kullanım biçimleri" ile ilgili verileri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen bir ankettir. İkinci araç ise Eroğlu (2011) tarafından, İnternet iletişim araçlarının riskli kullanımıyla ilgili olarak geliştirilen bir ölçektir. Toplam 22 maddenin bulunduğu bu ölçekte maddeler "hiçbir zaman, nadiren, bazen, sıklıkla" biçiminde derecelendirilmiştir. Eroğlu'nun ölçeğinin bu araştırmanın çalışma grubunun özelliklerine uygun olup olmadığını ortaya koymak amacıyla 3 uzman görüşüne sunulmuştur. Bu ölçekte uygun bulunan 19 madde uzman görüşü doğrultusunda "hiçbir zaman", "nadiren", "bazen", "sık sık", "her zaman" biçiminde derecelendirilmiştir.

Ölçme aracının çalışma grubunda kullanılabilmesi için faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Faktör analizinin yapılabilmesi için örneklemin yeterliliğini test etmek için sırasıyla KMO (95,1) ve Bartlett Küresellik testine ($\chi^2 = 9260, 27, p=,000$) bakılmıştır. Yapıda tek faktör olduğuna karar verildikten sonra, maddelerin faktörlere yükleniş biçimleri incelenmiş ve buna göre üç madde (1, 4 ve 5. maddeler) çıkarılarak analize devam edilmiştir.

Tablo 1. Ölçme Aracına Ait Faktör Analizi Sonuçları (Döndürülmüş Faktörler İçin Yük Değerleri)

	Maddeler	Faktör
1.	VAR00012	,846
2.	VAR00015	,842
3.	VAR00018	,841
4.	VAR00009	,837
5.	VAR00016	,834
6.	VAR00011	,830
7.	VAR00008	,826
8.	VAR00017	,813
9.	VAR00003	,808
10.	VAR00014	,803
11.	VAR00007	,802
12.	VAR00002	,795
13.	VAR00010	,770
14.	VAR00013	,734
15.	VAR00019	,583
16.	VAR00006	,479

Ölçme aracı tek faktörlü yapıda olup varyans oranının % 61,45'ini açıklamaktadır (Tablo 2). Ölçeğin orjinalinin (Eroğlu, 2011) güvenilirliği ,72 bulunmuşken yapılan yeni analizlerde 16 maddeye ait cronbach alpha değeri (,95) oldukça yüksek çıkmıştır.

Tablo 2. Faktör Analizi

Boyut	Başlangıç Özdeğeri			Toplam Faktör Yükleri		
	Toplam	Açıklanan Varyans %	Kümülatif %	Toplam	Açıklanan Varyans %	Kümülatif %
1	9,83	61,45	61,45	9,83	61,45	61,45

Verilerin Analizi

Bu çalışmaya veri toplama sürecinde araştırmacılar tarafından geliştirilen bir anket ile geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmış riskli İnternet davranışları ölçeği kullanılmıştır. Veriler çevrim-içi ortamda (google dokümanlar/form aracı kullanılarak) toplanmıştır. Bu amaçla okul yönetimlerinden gerekli onayları alan Bilişim Teknolojileri dersi öğretmenleri dersin laboratuvarında araçlarla ilgili yönergeyi okuyarak uygulama yapmışlardır. Riskli İnternet davranışları ölçeğinin çalışma grubuna uygunluğu için faktör analizi testleri yapılmıştır. İlk üç araştırma sorusunun analizinde frekans, yüzde, ortalama gibi betimsel istatistikler kullanılmıştır. Ayrıca değişkenler arası ilişkinin belirlenmesi için Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testleri kullanılmıştır.

3. Bulgular

Bulgular, araştırma sorularının veriliş sırasına göre ve bu sorulara yanıt olacak şekilde sunulmuştur.

Ortaokul Öğrencilerinin Bilişim Teknolojilerini Kullanım Süresi ve Düzeyleri

Araştırmanın birinci sorusu “Ortaokul öğrencilerinin bilişim teknolojilerini kullanım süresi ve düzeyleri nedir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya verilen yanıtlarla ilgili veriler Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Bilişim Teknolojilerinin Kullanım Süresi ve Düzeyiyle İlgili Dağılımlar

Soru Maddeleri	Değişkenler	f	%
İnterneti günlük ortalama kullanma süreniz nedir?	1 saatten az	168	23,76
	1-3 Saat	441	62,38
	4-6 Saat	66	9,34
	7-9 Saat	13	1,84
	10+ Saat	19	2,69
Bilgisayar kullanım düzeyinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?	Başlangıç düzeyinde kullanıyorum	139	19,66
	Orta düzeyde kullanıyorum	412	58,27
	İleri düzeyde kullanıyorum	156	22,07
İnterneti kullanım düzeyinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?	Başlangıç düzeyinde kullanıyorum	149	21,07
	Orta düzeyde kullanıyorum	383	54,17
	İleri düzeyde kullanıyorum	175	24,75
Toplam		707	100

Tablo 3’te yer alan verilere göre öğrencilerin 3’te 2’ye yakınının İnternet’i günlük ortalama 1-3 saat süreyle kullandıkları (% 62,38) görülmektedir. Bu bulguyu günlük ortalama 1 saatten az kullanan öğrenciler (% 23,76) takip etmektedir. Öğrencilerin % 13,86’sı İnternet’i günlük ortalama 4 saatten fazla süreyle kullanmaktadırlar. Bu sonuçlar yüksek gözükmekle birlikte, günde 3 saatten fazla bilgisayar ve İnternet kullanımının bağımlılık için kritik değer olması düşündürücüdür (Thadani ve Cheung, 2011; Yılmaz, 2010). Öğrencilerin kendi bilgisayar ve İnternet kullanım düzeylerini nasıl gördükleriyle ilgili bulgular incelendiğinde, öğrencilerin yarıdan fazlasının her iki kullanım düzeyi (bilgisayar % 58,27, İnternet % 54,4) için kendilerini orta düzeyde gördüğü, 4’te 1’e yakının (bilgisayar % 22,4, İnternet % 24,75) ileri düzeyde gördüğü sonucuna ulaşılmaktadır. Topal ve Geçer (2012) de ortaokul öğrencilerinin İnternet kullanım düzeyi algılarının oldukça yüksek olduğunu ifade etmiştir. Avrupa Çevrimiçi Çocuklar (EU Kids Online) projesi bulgularına göre Türkiye’de çocukların İnternet kullanım becerileri konusunda Avrupa’nın en gerisinde kaldıkları ancak bu çocukların çok şey bildiklerini ifade ettikleri belirtilmektedir (Haddon ve Livingstone, 2012).

Ortaokul Öğrencilerinin Evde Bilgisayar ve İnternet Kullanım Biçimi ve Amaçları

Araştırmanın ikinci sorusu “Ortaokul öğrencilerinin evde bilgisayar ve İnternet kullanım biçimi ve amaçları nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya verilen yanıtların dağılımı Tablo 4 ve Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 4. Evde Bilgisayar ve İnternet Kullanım Biçimleriyle İlgili Dağılımlar

Soru Maddeleri	Değişkenler	f	%
Evde bilgisayar ve İnternet kullanımına en çok yardımcı olan kişiler	Kardeşim	157	22,21
	Arkadaşım	31	4,38
	Babam	100	14,14
	Annem	12	1,70
	Hiçbiri	407	57,57
Eve bilgisayar alınma nedeni/nedenleri (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)	İhtiyaç duyduğum an bilgiye ulaşmak	409	57,85
	Derslere yardımcı olması	457	64,64
	İnternet servislerini kullanmak	108	15,28
	Ofis programlarını kullanmak	70	9,90
	Müzik, resim ve video kullanmak	167	23,62
	Oyun oynamak	202	28,57
	Eğitici CD’leri kullanmak	134	18,95
	Diğer	97	13,72
Bilgisayarınızın evdeki konumu	Kendi odamda	332	46,96
	Oturma odasında	87	12,31
	Çalışma odasında	52	7,36
	Bir başka aile bireyinin odasında	46	6,51
	Salonda	43	6,08
	Diğer	147	20,79
Aileniz en çok hangi konuda size kısıtlamalar getirmektedir?	İnternet’te gezilen siteler	141	19,94
	Maddi kısıtlama	42	5,94
	Süre kısıtlaması	231	32,67
	Kullanılan programlar (oyun, sohbet, sosyal ağlar)	103	14,57
	Hiçbir şekilde kısıtlama getirmemektedir	134	18,95
	Diğer	56	7,92
	Toplam	707	100

Tablo 4 incelendiğinde evde bilgisayar ve İnternet kullanımına en çok kardeşlerin (% 22,21) ve babanın (% 14,14) yardımcı olduğu görülmektedir. Bu konuyla ilgili alan yazında erişilen çalışmalarda da ilk sırada kardeşler yer almaktadır (Altuğ vd., 2011; Gökçearslan ve Seferoğlu, 2005). Evde kullanım sırasında kimseden yardım almayan katılımcı öğrencilerin oranı toplam öğrencilerin yarısından fazladır (% 57,57).

57,57). Eve bilgisayar alınma nedenleri arasında ilk sırayı alan “derslere yardımcı olma” gerekçesi % 64,64 oranı ile karşımıza çıkmaktadır. Lise öğrencileri için yapılan bir araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Altuğ vd., 2011). Bu oranı sırasıyla “ihtiyaç duyulduğu an bilgiye ulaşma” (% 57,85), “oyun oynama” (% 28,57), “müzik resim ve video kullanma” (% 23,62) gibi gerekçeler takip etmektedir. Eve bilgisayar alınma nedenleri arasında ilk sırada eğitime yardımcı olmanın yer alması olumludur. Evdeki bilgisayarın konumu ile ilgili bulgulara göre öğrencilerin yarıya yakınının (% 46,96) bilgisayarı kendi odasında kullandığı gözlenirken, bunu diğer ev alanları (% 20,79), oturma odası (% 12,31) ve çalışma odası (% 7,36) takip etmektedir. Avrupa genel ortalamasına göre öğrencilerin % 49’unun kendi odasında İnternet erişimi vardır (Haddon ve Livingstone, 2012).

Öte yandan ailenin evde bilgisayar ve İnternet kullanımı ile ilgili öğrencilere getirdiği kısıtlamalar arasında süre kısıtlaması (% 32,67), İnternet’te gezinilen sitelerle ilgili kısıtlamalar (% 19,94), kullanılan programlarla ilgili kısıtlamalar (% 14,57), maddi (% 5,94) ve diğer kısıtlamalar (% 7,92) takip etmektedir. Öğrencilere hiçbir şekilde kısıtlama getirmeyen ailelerin oranı ise 5’te 1’e yakındır (% 18,95). Bu oran 2005 yılında yapılan bir çalışmada % 62,2 çıkmıştır (Gökçearslan ve Seferoğlu, 2005). Avrupa genelinde İnternet kullanımına yönelik kısıtlama getiren aile oranı % 37dir (Haddon ve Livingstone, 2012). Bu konuda ailelere yapılacak en etkili uyarı öğrencilerin evde İnternet kullanım biçimleri gözetleniyormuş izlenimi uyandırmadan takip etmektir.

Tablo 5. Ortaokul Öğrencilerinin Evde Bilgisayar ve İnterneti Kullanım Sıklığı İlgili Dağılımlar

Soru Maddeleri	Hiçbir zaman		Nadiren		Bazen		Sık sık		Her Zaman		Toplam		
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	$\bar{X}$	%	
Evinizde çevrimiçi (online) oyunları hangi sıklıkla kullanırsınız?	278	39,32	155	21,92	132	18,67	67	9,48	75	10,61	2,30	707	100
Evinizde ağ günlüklerini (blog) hangi sıklıkla kullanırsınız?	378	53,47	148	20,93	102	14,43	45	6,36	34	4,81	1,88	707	100
Evinizde sosyal ağları (facebook, myspace vb.) hangi sıklıkla kullanırsınız?	193	27,30	83	11,74	114	16,12	132	18,67	185	26,17	3,04	707	100
Evinizde eğitim amaçlı bilgi aramayı hangi sıklıkla yaparsınız?	133	18,81	86	12,16	118	16,69	209	29,56	161	22,77	3,25	707	100
Evinizde sohbet araçlarını hangi sıklıkla kullanırsınız?	158	22,35	170	24,05	162	22,91	133	18,81	84	11,88	2,74	707	100

Soru Maddeleri	Hiçbir zaman		Nadiren		Bazen		Sık sık		Her Zaman		Toplam		
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	$\bar{X}$	f	%
Evinizde İnternet'te eğlence amaçlı gezinmeyi (müzik, resim, film, komedi, fıkra vb.) hangi sıklıkla yaparsınız?	177	25,04	108	15,28	167	23,62	126	17,82	129	18,25	2,89	707	100

Tablo 5'te evde İnternet kullanım biçimleri ile ilgili yer alan verilere göre öğrencilerin 3'te 2'sine yakını (% 61,68) çevrim-içi oyunları oynamaktadır. Öğrencilerin % 10,61'i her zaman, % 9,48'i ise evde sık sık çevrim-içi oyun oynamaktadır. Evde ağ günlükleri (blog) ile ilgili kullanım sıklığı incelendiğinde hiçbir zaman kullanmayanların oranının yarıdan fazla (% 53,47) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin % 4,81'i evde ağ günlüklerini her zaman, % 6,26'sı sık sık kullanmaktadır. Evde sosyal ağların kullanım sıklığı ile ilgili bulgulara göre öğrencilerin 3'te 1'inden azı (% 27,30) sosyal ağları evde kullanmamaktadır. Öğrencilerin % 26,17'si her zaman, % 18,67'si sık sık evde sosyal ağları kullanmaktadır.

Evde eğitim amaçlı bilgi arama ile ilgili veriler incelendiğinde öğrencilerin % 18,81'inin hiçbir zaman bu tür aramalar yapmadıklarını belirttikleri görülmektedir. Evde eğitim amaçlı bilgi aramayı her zaman yapan öğrencilerin oranı % 22,77, sık sık yapan öğrencilerin oranı % 29,56'dır. Evde çevrim-içi ortamdaki sohbet araçlarının kullanımı ile ilgili veriler incelendiğinde öğrencilerin % 22,35'nin bu araçları hiç kullanmadığı, % 11,88'inin her zaman, % 18,81'inin sık sık kullandığı görülmektedir. Evde İnternet'te eğlence amaçlı gezinme ile ilgili veriler incelendiğinde öğrencilerin % 25,04'ünün bu tür gezinmeyi hiç yapmadığı, % 18,25'inin her zaman, % 17,82'sinin sık sık kullandığı görülmektedir. Ortalama puanlar dikkate alındığında evde sırasıyla en çok eğitim amaçlı bilgi arama, soysal ağ kullanımı ve eğlence amaçlı gezinmenin ilk sıralarda yer aldığı anlaşılmaktadır.

Ortaokul Öğrencilerinin Riskli İnternet Davranışları

Araştırmanın üçüncü sorusu "Ortaokul öğrencilerinin riskli İnternet davranışları nelerdir?" şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya verilen yanıtların dağılımı Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. Ortaokul Öğrencilerinin Riskli İnternet Davranışlarıyla İlgili Dağılımlar

Soru Maddeleri	Hiçbir zaman		Nadiren		Bazen		Sık sık		Her Zaman		Toplam		
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	$\bar{X}$	f	%
İnternet'te tanımadığım kişilere resmimi gönderirim,	630	89,11	28	3,96	26	3,68	11	1,56	12	1,70	1,23	707	100

Soru Maddeleri	Hiçbir zaman		Nadiren		Bazen		Sık sık		Her Zaman		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	$\bar{X}$	%
İnternet'te tanımadığım kişilere buluşma teklif ederim,	610	86,28	34	4,81	27	3,82	17	2,40	19	2,69	1,30	707 100
Kişisel fotoğraflarımı sosyal paylaşım sitelerinde (örneğin Facebook'ta) yayınlıyorum,	396	56,01	115	16,27	96	13,58	51	7,21	49	6,93	1,92	707 100
İnternet'te şiddetli ve yasadışı eylemleri özendirici web sitelerine girerim,	621	87,84	34	4,81	28	3,96	12	1,70	12	1,70	1,25	707 100
Sosyal paylaşım sitelerinde şiddet içerikli gruplara üye olurum,	634	89,67	29	4,10	18	2,55	13	1,84	13	1,84	1,22	707 100
İnternet'te cinsel içerikli sitelere girerim,	650	91,94	12	1,70	24	3,39	10	1,41	11	1,56	1,19	707 100
Cinsel içerikli e-postalar alırım,	630	90,38	21	2,97	25	3,54	9	1,27	13	1,84	1,21	707 100
Belli bir grubu aşağılamak amacıyla kurulmuş web sitelerine girerim,	621	87,84	34	4,81	28	3,96	12	1,70	12	1,70	1,25	707 100
Belli bir grubu aşağılamak amacıyla kurulmuş çevrimiçi gruplara üye olurum,	628	88,83	35	4,95	24	3,39	8	1,13	12	1,70	1,22	707 100
İnternet'te patlayıcı yapımı ve silahlarla ilgili sitelere girerim,	613	86,70	42	5,94	22	3,11	14	1,98	16	2,26	1,27	707 100
MSN, Facebook, YouTube, MySpace gibi çeşitli sanal ortamlardaki kişisel sayfalarımı erişimemi sağlayan kullanıcı isimlerimi ve şifrelerimi başkalarıyla paylaşıyorum	591	83,59	65	9,19	23	3,25	12	1,70	16	2,26	1,30	707 100
İnternet'te intihar etmeyi özendirici web sitelerini ziyaret ederim	646	91,37	25	3,54	17	2,40	11	1,56	8	1,13	1,18	707 100
İnternet'te uyuşturucu kullanmayı özendiren web sitelerini ziyaret ederim	657	92,93	16	2,26	13	1,84	11	1,56	10	1,41	1,16	707 100
İnternet ortamında sırlarımı paylaşıyorum,	623	88,12	44	6,22	15	2,12	14	1,98	11	1,56	1,23	707 100
İnternet'te sitelerden bedava hediye, oyun vs. kazanmak için siteye kişisel bilgilerimi girerim,	619	87,55	44	6,22	16	2,26	14	1,98	14	1,98	1,25	707 100
İnternet'ten yasadışı materyaller (mp3, lisansız program, hack programları vb.) indiririm,	528	74,68	81	11,46	39	5,52	22	3,11	37	5,23	1,53	707 100

Tablo 6'da yer alan riskli İnternet davranışları ile ilgili verilere göre kişisel fotoğrafını sosyal ağ sitelerinde paylaşan öğrencilerin oranı % 43,99, İnternet'ten yasadışı materyaller (mp3, lisansız program, saldırı (hack) programları vb.) indiren öğrencilerin oranı ise % 25,32'dir. Bir grup öğrenci de (% 16,41) çeşitli sanal ortamlardaki kişisel sayfalara erişimi sağlayan kullanıcı isimleri ve şifreleri başkalarıyla paylaştıklarını belirtmektedirler.

Bu arada oranlar küçük de olsa bir grup öğrenci İnternet'te patlayıcı yapımı ve

silahlarla ilgili sitelere (% 13,72), İnternet'te şiddeti ve yasadışı eylemleri özendirici web sitelerine (%12,16) ve cinsel içerikli sitelere (% 8,06) girdiklerini beyan etmişlerdir. Yine oran küçük de olsa bir grup öğrenci İnternet'te tanımadığı kişilere buluşma teklif ettiğini (% 13,72) ve bir grup öğrenci (% 9,62) de cinsel içerikli e-posta mesajları aldıkları bilgisini paylaşmışlardır.

Ortalama puanlar dikkate alındığında riskli İnternet davranışları ile ilgili ilk sıralarda kişisel fotoğraflarını sosyal paylaşım sitelerinde yayınlama (1,92), İnternet'ten yasadışı materyaller indirme (1,53), İnternet'te tanımadığı kişilere buluşma teklif etme (1,30), çeşitli sanal ortamlarda kişisel sayfalara erişimi sağlayan kullanıcı isimleri ve şifrelerini başkalarıyla paylaşma (1,30), İnternet'te patlayıcı yapımı ve silahlarla ilgili sitelere girme (1,27) yer almaktadır. Riskli İnternet davranışları ölçme aracına ait toplam puan ortalaması 1,29 olup, bu ortalama düşük düzeyde bir değer olarak yorumlanabilir.

Cinsiyet, Anne Öğrenim Durumu, Babanın Öğrenim Durumu ve Sınıf Düzeyi ile Riskli İnternet Davranışlarının Değişimi

Araştırmanın üçüncü sorusu “Cinsiyet, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu ve sınıf değişkenlerine göre riskli İnternet davranışları anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?” şeklinde belirlenmiştir. Bu bağlamda öncelikle verilerin normal dağılım gösterme durumu ile ilgili Kolmogorov-Simorov testi yapılmış ve her bir değişken için verilerin normal dağılım göstermediği görülmüştür. Yapılan karekök ve logaritmik dönüşüm sonucunda da verilerin normal dağılıma uymadığı anlaşılmıştır. Bu yüzden parametrik olmayan testler ile analiz gerçekleştirilmiştir. Cinsiyet ve riskli İnternet davranışları arasındaki karşılaştırmada Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Bu durumla ilgili dağılımlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Riskli İnternet Davranışları Puanlarının Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kız	329	296,83	97658,50	43373,5	,00
Erkek	378	403,76	152619,50		

Mann-Whitney U testi sonuçları ($U = 43373,5$, $p < 0,05$) cinsiyetler açısından riskli İnternet davranışları puanlarının farklılaştığını göstermiştir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında, erkeklerin (403,76) riskli İnternet davranış düzeylerinin kızlarınkinden (296,83) daha yüksek olduğu söylenebilir. Özellikle siber zorbalık bağlamında erkekler yine benzer biçimde daha çok riskli İnternet davranışı sergilemekte ve mağdur olmaktadır (Erdur-Baker, 2010).

Tablo 8. Anne Öğrenim Düzeyine Göre Riskli İnternet Davranışları ile İlgili

Kruskal-Wallis Sonuçları

Anne Öğrenim Düzeyi	Grup Numarası	n	Sıra Ort,	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Okuma-Yazma bilmiyor	1	41	273,06				
İlkokul mezunu	2	323	339,83				
Ortaokul mezunu	3	156	342,47	5	28,182	,000	1-2,1-3,1-4,1-5,1-6,
Lise mezunu	4	147	388,37				2-4,2-5,3-4,
Üniversite/Yüksek Okul Mezunu	5	36	463,04				3-5, 4-5
Lisansüstü	6	4	532,88				

Araştırmaya katılan öğrencilerin riskli İnternet davranış puanları annenin öğrenim düzeyi açısından farklılaşmaktadır (χ^2 (sd=5, n=707) =28,182, p<,05). Annenin öğrenim düzeyi yükseldikçe riskli İnternet davranışlarından alınan sıra ortalama puanları artmaktadır. Yapılan Mann-Whitney U analizi sonucu okuma yazma bilmeme ile tüm öğrenim düzeyleri arasında riskli İnternet davranışı puanları açısından anlamlı fark bulunmakla birlikte, ilkökul mezunu ile lise mezunu, ilkökul mezunu ile üniversite/yüksek okul mezunu, ortaokul mezunu ile lise mezunu, ortaokul mezunu ile üniversite/yüksek okul mezunu, lise mezunu ile üniversite mezunu arasında anlamlı fark tespit edilmiştir. Bu durum anne eğitim düzeyi arttıkça İnternet kullanımı ile ilgili bilincin otomatik olarak artmayışı veya annenin çalışma yaşamındaki yeri dolayısıyla çocuğuyla daha az vakit geçirmesi ile açıklanabilir.

Tablo 9. Baba Öğrenim Düzeyine Göre Riskli İnternet Davranışları ile ilgili Kruskal-Wallis Sonuçları

Baba Eğitim Düzeyi	n	Sıra Ort,	sd	χ^2	p
Okuma-Yazma bilmiyor	17	349,26			
İlkokul mezunu	193	334,27			
Ortaokul mezunu	188	339,16	5	7,155	,209
Lise mezunu	205	377,23			
Üniversite/Yüksek Okul Mezunu	95	369,08			
Lisansüstü	9	407,72			

Araştırmaya katılan öğrencilerin riskli İnternet davranış puanları baba öğrenim düzeyi açısından farklılaşmamaktadır (χ^2 (sd=5, n=707) =7,155, p>,05). Baba eğitim düzeyinin riskli İnternet davranışları için açıklayıcı olmaması öğrenim düzeyine göre kullanım riskleri ile ilgili bilincin paralel olmaması ile açıklanabilir. Oysa Tablo 4'e göre bilgisayar ve İnternet kullanımında babalar yardımcı olan kişiler arasında ikinci sırada yer almaktadırlar. Liu, Fang, Deng ve Zhang'a (2012) göre aile davranışları gençlerin riskli İnternet davranışlarında etkilidir ve baba öğrenim durumu düşük seviyede olan öğrencilerde riskli İnternet davranışları yüksek seviyededir.

Tablo 10. Sınıf Düzeyine Göre Riskli İnternet Davranışları ile İlgili Kruskal-

Wallis Sonuçları

Sınıf	Grup Numarası	n	Sıra Ort,	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
6, Sınıf	1	63	281,07				
7, Sınıf	2	293	348,87	2	11,666	,003	1-2,1-3
8, Sınıf	3	351	371,37				

Araştırmaya katılan öğrencilerin riskli İnternet davranışları puanları öğrenim görülen sınıf düzeyi açısından farklılaşmaktadır (χ^2 (sd=2, n=707) =11,666, p<,05). Sınıf düzeyi arttıkça riskli İnternet davranışları sıra ortalama puanları da artmaktadır. Yapılan Mann-Whitney U analizi sonucu riskli İnternet davranışları bakımından 6. ve 7. sınıflar ile 6. ve 8. sınıflar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu bulgu, öğrencilerin İnternet kullanımı ile ilgili deneyim artışının bilinçli kullanımı beraberinde getirmediğini göstermektedir. Oysa sınıf düzeyi yükseldikçe İnternet'in riskleri ile ilgili farkındalığın artması beklenmektedir. Bu yönüyle bu bulgu üstünde değerlendirmeler yapmaya değer bir bulgudur.

Bu durum okullarda sunulan Bilişim Teknolojileri dersinin kaldırılmış olmasıyla ilişkilendirilebilir. Bilişim Teknolojileri (BT) dersinin okullardaki serüveni bu konuyla ilgili ipuçlarını verebilir. BT dersi 2006 yılında uygulamaya konulan öğretim programında ilköğretim 1. sınıftan 8. sınıfa kadar haftada bir ders saati olarak belirlenmişti. Bu ders 2007-2008 öğretim yılında 4. ve 5. sınıfta 2 ders saati olarak veriliyorken 2010 yılında, haftada 1 saat seçmeli ders olarak yalnızca 6. 7. ve 8. sınıflarda verilmeye başlanmıştır (MEB, 2010). Araştırmanın gerçekleştirildiği dönemde BT dersi seçmeli olarak verilmektedir. Öğretmenler, dersin seçmeli ders biçiminde yürütülmesinde (% 92,3) ve de dersin hedeflerine ulaşılmasında (% 91,1) kendilerine kolaylık sağlamadığını ifade etmişlerdir (Öztürk ve Yılmaz, 2011). 2013 yılından itibaren ise 5. ve 6. sınıfta 2 saat zorunlu ve 7. ve 8. sınıfta 2 saat seçmeli ders kapsamına alınmıştır (Talim ve Terbiye Kurulu, 2013).

4. Tartışma ve Sonuç

Araştırma bulgularına göre, öğrencilerin büyük bölümü günlük birkaç saat İnternet kullanmakla birlikte çok uzun süre İnternet kullanan öğrencilerin oranı da azımsanmayacak miktardadır. Uzun süre İnternet kullanımı İnternet bağımlılığına davetiye çıkarmaktadır. Bilgisayar ve İnternet kullanımı düzeyi konusunda öğrenciler kendilerini büyük çoğunlukla orta ve ileri düzeyde görmektedir. Ancak bu durumun Avrupa Birliği Çevrimiçi Çocuklar projesi sonuçlarına göre gerçeği yansıtmadığı (Haddon ve Livingstone, 2012) görülmektedir. Öğrencilerin eve bilgisayar alma nedenleri arasında ilk sırada “derslere yardımcı olma” gerekçesi gelmekte ve bunu “ihtiyaç duyulduğu an bilgiye ulaşma” ve “oyun oynama” takip etmektedir. Bu sonuçlar, öğrencilerin bilgisayarı bir bilgiye erişim aracı olarak görmesi bakımından anlamlıdır.

Öğrencilere bilgisayar kullanımı konusunda sırasıyla en çok kardeş ve baba yardımcı olmakta, öğrencilerin yarıya yakını kendi odasında bilgisayar ve İnterneti kul-

lanmaktadır. Bu durumda öğrencilerin yarısı Avrupa genelinde olduğu gibi İnterneti kendi için özel sayılabilecek bir alanda kullanmaktadır. Bu nedenle ailelerin bu konuda bilgi sahibi olması ve İnternetin olumlu ve olumsuz yönlerini iyi tanımlaması gerekmektedir. Aileler en çok kullanım süresi ve İnternet’te gezinilen siteler ile ilgili olarak öğrencilere sınırlamalar getirmektedir. İnternet kullanım biçimleri ile ilgili olarak evde sırasıyla en çok eğitim amaçlı bilgi arama, soysal ağ kullanımı ve eğlence amaçlı gezinme ilk sıralarda yer almaktadır. Bu sonuçlardan eğitim amaçlı bilgi aramanın eve bilgisayar alma nedeni ile örtüştüğü anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin riskli İnternet davranışları puan ortalaması (5 üzerinde 1.29) yüksek gözükmemektedir. Avrupa Çevrimiçi çocuklar projesine göre de (Haddon ve Livingstone, 2012) Türkiye biraz riskli grupta yer almaktadır. Bu durum sevindirici bir durum gibi gözükmemektedir. Ancak aileler ve çocuklar kullanım becerileri konusunda Avrupa’nın en gerisinde gelmektedirler. Öte yandan ailelerin zararlı web siteleri ile ilgili farkındalığı düşük seviyededir (Haddon ve Livingstone, 2012). Araştırma bulgularına göre öğrencilerin bir bölümü “fotoğraflarını sosyal paylaşım sitelerinde yayınlama”, “İnternet’te tanımadığı kişilere buluşma teklif etme”, “sanal ortamlarda kişisel sayfalara erişimi sağlayan kullanıcı isimleri ve şifrelerini başkalarıyla paylaşma”, “İnternet’te patlayıcı yapımı ve silahlarla ilgili sitelere girme” biçiminde oldukça ciddi sorunları beraberinde getirebilecek riskli İnternet davranışları sergilemektedir. Bu sonuçlar, Avrupa Çevrimiçi çocuklar projesi sonuçlarına paraleldir (Haddon ve Livingstone, 2012). Öğrencilerin fotoğraf ve kişisel bilgilerini paylaşması siber zorbalık davranışında bulunan kişilere ortam hazırlamaktadır. İnternet’te patlayıcı yapımı ve silahla ilgili sitelere olan merak da ciddi risklere davetiye çıkarmaktadır. Bu sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilere çevrimiçi riskler konusunda bilgi verilmesinde yarar olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye’de İnternet’in riskleriyle ilgili çeşitli yasal düzenlemeler bulunmaktadır. 2007 yılında yürürlüğe giren 5651 sayılı kanunla erişim ve içerik sağlayıcılara sayfa kapatmayı da kapsayan çeşitli kısıtlamalar getirilmiştir (TBMM, 2007). 2011 yılında Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu İnternetin güvenli kullanımına dair usul ve esasları düzenlemiştir. Bu arada, konusunda uzman akademisyenler, sektör temsilcileri ve ilgili kurum temsilcilerinden oluşan “Çocuk ve Aile Profil Kriterleri Çalışma Kurulu” oluşturulmuştur. Ayrıca birey ve ailelere çeşitli filtrelerin uygulandığı güvenli İnternet profillerini kullanım için çeşitli seçenekler sunulmaktadır (BTK, 2011).

Gençlik ve Spor Bakanlığı 100 bin gence ulaşmayı hedefleyen “güvenli İnternet ve sosyal medya eğitimleri” projesini yürütmektedir. Bu tarz projeler ve izleme araçlarının kullanımının yanı sıra 50 bin aileye ulaşılmış olan Singapur aile İnternet danışma kurulu sunumuna göre (PAGI) ailelerin sürece dahil olması ve bilinçlenmesi yoluyla sorunların aşılacağı mümkün görülmektedir. Yapılan çözüm önerilerinde çözüm yolunun devlet, halk ve bu konuda hizmet veren kuruluşların ortak çalışmaları ile şekilleneceği belirtilmektedir (Voon ve Ong, 2003). Korkmaz (2010) tarafından yapılan araştırmada İnternet kullanımı konusunda gerçekleştirilen akran eğitimi so-

nucunda öğrencilerin İnternet kullanım alışkanlıklarının olumlu yönde etkilendiği belirtilmektedir.

Riskli İnternet davranış puanları cinsiyet, annenin öğrenim durumu ve sınıf değişkenleri bakımından farklılaşmaktadır. Erkeklerin, anne öğrenim durumu yüksek olan ve üst sınıflarda yer alan öğrencilerin riskli İnternet davranış puanları anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır. Erkek öğrencilerin daha çok riskli İnternet davranışları sergilemesi nedeniyle bu grubun üzerinde durulması gereken grup olduğu sonucuna varılabilir. Annenin öğrenim düzeyinin artması sonucu riskli İnternet davranışlarındaki artış annelerin çalışmaları dolayısıyla çocukları ile daha az vakit geçirmesi ve İnternet kullanımını konusundaki ilgileri ile açıklanabilir. Üst sınıflarda İnternet kullanım deneyiminin artması ile riske yönelme davranışlarındaki artış ise düşündürücü bir sonuçtur. Öğrencilerin babaları annelere nazaran bilgisayar kullanımını konusunda daha çok yardımcı olmalarına rağmen, baba öğrenim durumu riskli İnternet davranışları açısından anlamlı bir fark yaratmamıştır.

5. Öneriler

Okullarda bilgisayar ve İnternet kullanımını belirli bir müfredata göre belirli bir disiplin içerisinde gerçekleştirilmektedir. Evlerdeki kullanım ise daha çok ailelerin denetimi altında yürümektedir. Çevrimiçi risklerle ilgili sorunun karmaşıklığı nedeniyle çözümün tek bir yolla aşılamayacağı aşikârdır. İnternet kullanımını ile ilgili sorunların tüm paydaşların ortak kararı ve sorumluluğu ile çözülebileceği görülmektedir. Bu bağlamda okul ve medya ile birlikte çocuğa en yakın olması gereken konumda bulunan ailelerin riskli İnternet davranışları konusunda bilinçlendirilmesinde yarar olduğu söylenebilir. Bu amaçla ayrıca riskli davranışlarla ilgili gerçek durumları yaşamış öğrenciler tarafından akran eğitimi verilebilir.

Alınan önlemler ve eğitimlerin riskli İnternet davranışlarının yıllara göre gelişimine etkisi ile ilgili çalışmaların yapılmasında yarar vardır. Çocukların cep telefonu, tablet bilgisayarda İnternet kullanımlarının çok daha gizli kalacağı göz önünde bulundurulduğunda bu araçlarda riskli İnternet kullanımına yönelik araştırmaların yapılmasında yarar vardır. Bu bağlamda fenomenolojik araştırmalar ile derinlemesine bilgi sağlanması da önerilmektedir. Araştırmanın üç sınırlılığı bulunmaktadır. Araştırmanın birinci sınırlılığı, çalışma grubunun Türkiye'nin çeşitli bölgelerden dağılmış olmasına rağmen Türkiye'nin tüm bölgelerini kapsamamasıdır. Çalışma 6 ilde yer alan ortaokullarda gerçekleştirilmiştir. Bu durum, çalışma sonuçlarının ülke geneli için genellenemesini sınırlandırmaktadır. İkinci sınırlılık ise ICT dersinin 7 ve 8. sınıflarda yer alması dolayısıyla çevrimiçi anket yoluyla sınıflarda veri toplanan çalışmada 6 sınıflara yeterli kadar yer verilememesidir. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin yalnızca % 9,05 (n=64)'ini 6. sınıflar oluşturmaktadır. Bu durum sonucun ortaokullara genellenemesinde sınırlayıcı bir durum olmaktadır. Araştırmanın üçüncü sınırlılığı araştırma verilerinin sadece anket yoluyla toplanması ve nitel veri-

lere yer verilmemiş olmasıdır.

6. Kaynakça

- BTK (2011). *Bilgi teknolojileri ve iletişim kurulu kararı: Güvenli İnternet hizmetine ilişkin usul ve esaslar*. (Karar Tarihi: 04.08.2011, Karar No: 2011/DK-14/410). [Çevrim-içi: http://tk.gov.tr/mevzuat/kurul_kararlari/dosyalar/2011%20DK-14%20410.pdf, Erişim tarihi, 04.01.2013.]
- Bullen, P. ve Harré, N. (2000). The İnternet: Its effects on safety and behaviour implications for adolescents. Auckland, New Zealand: University of Auckland.
- Cho, C. ve Cheon, H. (2005). 'Children's exposure to negative İnternet content: effects of family context. *Journal of Broadcasting and Electronical Media*, 49(4), 488-509.
- Davis, R. A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological İnternet use. *Computers in Human Behavior*, 17, 187-195.
- De Moore, S., Dock, M., Gallez, S., Lenaerts, S., Scholler, C.ve Vleugels, C. (2008). *Teens and ICT: Risks and opportunities*. [Çevrim-içi: http://www.belspo.be/belspo/fedra/TA/synTA08_nl.pdf, Erişim tarihi, 06.06.2010.]
- Dowell, E. B., Burgess A. W.ve Cavanaugh, D. J. (2009). Clustering of İnternet risk behaviors in a middle school student population. *Journal of School Health*, 79(1), 547-553.
- Erdur-Baker, Ö. (2010). Cyberbullying and its correlation to traditional bullying, gender and frequent and risky usage of İnternet-mediated communication tools. *New Media ve Society*, 12(1), 109-125.
- Eroğlu, Y. (2011). *Koşullu öz-değer; riskli İnternet davranışları ve siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Eurobarometer (2008). *Towards a safer use of the İnternet for children in the EU – a parents' perspective*. [Available online: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_248_en.pdf, Retrieved on February 25 2013.]
- Gökçearslan, Ş. ve Seferoğlu, S. S. (2005). Öğrencilerin evde bilgisayar kullanımına ilişkin bir çalışma. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Kongre Kitabı (Cilt-II)*, 839-844. Pamukkale Üniversitesi-Denizli.
- Haddon, L.ve Livingstone, S. (2012). EU kids online: National perspectives. [Available online at: <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20III/Reports/PerspectivesReport.pdf>, Retrieved on 09.06.2013.]
- Henke, L. L.ve Fontenot, G. (2011). Children and İnternet use: perceptions of advertising, privacy, and functional displacement. *Journal of Business ve Economics Research (JBER)*, 5(11), 59-65.
- Karakus, T., Inal, Y.ve Cagiltay, K. (2008). A descriptive study of Turkish high school students' game-playing characteristics and their considerations concerning the effects of games. *Computers in Human Behavior*, 24(6), 2520-2529.
- Korkmaz, M. (2010). İnternet kullanımı konusunda uygulanan akran eğitiminin ergenler üzerindeki etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Lee, S.ve Chae, Y. (2007). Children's İnternet use in a family context: Influence on family relationships and parental mediation. *CyberPsychology ve Behavior*, 10(5), 640-644.
- Liu, Q. X., Fang, X. Y., Deng, L. Y.ve Zhang, J. T. (2012). Parent-adolescent communication, parental İnternet use and İnternet-specific norms and pathological İnternet use among Chinese adolescents. *Computers in Human Behavior*, 28(4), 1269-1275.
- Livingstone S.ve Helsper, E. (2007). Gradations in digital inclusion: Children, young people and the

- digital divide. *New Media and Society*, 9(4), 671-696.
- Livingstone, S.ve Bober, M. (2005). *UK children go online: Final report of key project findings*. London: LSE Research Online. [Available online at: <http://eprints.lse.ac.uk/399/>, Retrieved on 05.03.2014.]
- Livingstone, S.ve Bober, M. (2006). Regulating the İnternet at home: Contrasting the perspectives of children and parents. In D. Buckingham ve R. Willett (Eds.), *Digital generations* (s. 93–113). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Livingstone, S.ve Helsper, E. (2010). Balancing opportunities and risks in teenagers' use of the İnternet: The role of online skills and İnternet self-efficacy. *New Media ve Society*, 12(2), 309-329.
- MAK Raporu (2012). Bilgi toplumu olma yolunda bilişim sektöründeki gelişmeler ile İnternet kullanımının başta çocuklar, gençler ve aile yapısı üzerinde olmak üzere sosyal etkilerinin araştırılması amacıyla kurulan Meclis Araştırması Komisyonu raporu. 24. Dönem, S. Sayısı: 381. [Çevrim-içi: <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss381.pdf>, Erişim tarihi, 06.02.2013.]
- MEB (2010). Talim terbiye kurulu kararı. [Çevrim-içi: <http://afyon.meb.gov.tr/2010/07/30/30072010hd%C3%A7.pdf>, Erişim tarihi, 23.12. 2013.]
- Mitchell, K. J., Finkelhor, D.ve Wolak, J. (2003). Victimization of youth on the İnternet, *Journal of Aggression. Maltreatment ve Trauma*, 8, 1-39.
- Ortiz, R. W., Green, T.ve Lim, H. (2011). Families and home computer use: Exploring parent perceptions of the importance of current technology. *Urban Education*, 46(2), 202-215.
- Öztürk, H. T. ve Yılmaz, B. (2011). Bilişim teknolojileri ve yazılım dersi nin seçmeli statüsünün dersin pedagojik değerine yansımının öğretmen bakış açısı ile değerlendirilmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 12(2), 63-82.
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants part 1. *On the Horizon*, 9(5), 1-6.
- Slavtcheva-Petkova, V., Nash, V. J.ve Bulger, M. (2015). Evidence on the extent of harms experienced by children as a result of online risks: implications for policy and research. *Information, Communication ve Society*, 18(1), 48-62.
- Staksrud, E., Ólafsson, K.ve Livingstone, S. (2013). Does the use of social networking sites increase children's risk of harm? *Computers in Human Behavior*, 29(1), 40-50.
- Steeves, V. (2012). *Young Canadians in a wired world. Phase III: Talking to youth and parents*. [Available online at: <http://mediasmarts.ca/research-policy>, Retrieved on 06.03.2013.]
- Talim Terbiye Kurulu (2013). *Talim Terbiye Kurulu yeni ders programını açıkladı*. [Çevrim-içi: http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/63/08/745166/icerikler/talim-terbiye-kurulu-yeni-ders-programini-acikladi_619624.html, Erişim Tarihi, 23.12.2013.]
- TBMM (2007). İnternet ortamında yapılan yayınların düzenlenmesi ve bu yayınlar yoluyla işlenen suçlarla mücadele edilmesi hakkında kanun. [Çevrim-içi: <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5651.html>, Erişim Tarihi, 25.02.2013.]
- Thadani, D. R.ve Cheunk, C. M. K. (2011). *Online social network dependency: Theoretical development and testing of competing models*. Proceedings of the 44th Hawaii International Conference on System Sciences, IEEE.
- Topal, A. D. ve Geçer, A. K. (2012). *The determination of İnternet competency level perception of the students in the secondary school*. [Available online at: http://www.phpderslerim.com/dergi/issues/683_1378371825_org.doc, Retrieved on 20.02.2013.]
- TÜİK (2012). *Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması*, Sayı: 10880-16/08/2012. [Çevrim-içi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10880>, Erişim Tarihi, 11.01.2013.]
- TÜİK (2014). *Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması*, Sayı: 10880-16/08/2012. [Çevrim-içi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16198>, Erişim Tarihi, 06.10.2014.]

- UNICEF (2011). Çevrimiçi genç Türkiye. [Çevrim-içi: <http://panel.unicef.org.tr/vera/app/var/files/c/e/cevrimici-genc-turkiye>, Erişim Tarihi, 22.02.2013.]
- Valcke, M., De Wever, B., Van Keer, H. ve Schellens, T. (2011). Long-term study of safe İnternet use of young children. *Computers ve Education*, 57(1), 1292-1305.
- Van Braak, J. P.ve Kavadias, D. (2005). The influence of social-demographic determinants on secondary school children's computer use, experience, beliefs and competence. *Technology, Pedagogy and Education*, 14(1), 43-60.
- Vigdor, J. L.ve Ladd, H. F. (2010). *Scaling the digital divide: Home computer technology and student achievement* (No. w16078). National Bureau of Economic Research. [Available online at: <http://www.urban.org/uploadedpdf/1001433-digital-divide.pdf>, Retrieved on 15.10.2013.]
- Voon, F.ve Ong, N. (2003). *Making the İnternet a safe place for our children to surf*. [Available online at: http://www.netsafe.org.nz/Doc_Library/netsafepapers_voonong_children.pdf, Retrieved on 24.02.2013.]
- Walrave, M., Lenaerts, S.ve De Moor, S. (2009). Cyberteens@ risk? *Journal of Psychology*, 217(4), 234-235.
- World İnternet Project (2013). *The World İnternet project international report* (Fifth Edition). [Available online at: http://worldİnternetproject.com/_files/_/307_2013worldİnternetreport.pdf, Retrieved on 23.11.2013.]
- Ybarra, M. L., Mitchell, K. J., Wolak, J.ve Finkelhor, D. (2006). Examining characteristics and associated distress related to İnternet harassment: findings from the Second Youth İnternet Safety Survey. *Pediatrics*, 118(4), e1169-e1177.
- Zhou, L., Griffin-Shirley, N., Kelley, P., Banda, D. R., Lan, W. Y., Parker, A. T.ve Smith, D. W. (2012). The relationship between computer and İnternet use and performance on standardized tests by secondary school students with Visual Impairments. *Journal of Visual Impairment ve Blindness*, 106(10), 609-621.

Extended Abstract

The recent entrance of technology into every sphere of life has led to the development of a number of new concepts, including that of “digital natives.” Digital natives have a strong command of the Internet and can use it for purposes such as accessing information, production, entertainment, communication and social interaction. The increased opportunities for connecting to the Internet from home and at school can be considered to have played an important role in the emergence of this new type of individual. The increasing opportunity to access the Internet from home has opened the way for a number of positive changes in our lives, while at the same time raising the specter of a variety of risks.

According to the Turkish Institute of Statistics’ August 2014 “Report on Household use of Information Technology among Individuals Aged 16-74,” 53.8% of Turkish households have access to the Internet (TÜİK, 2014). A significant number of the Internet subscriptions were registered for portable computers (1.859.250) and mobile phones (8.790.698) (MAK Report, 2012). While extensive use of the Internet can provide certain advantages to users, it also opens up the possibility of encountering various types of problems on line. Internet use in Turkey entails risks related to adult content, malicious software, fraud, sharing of personal information, cyber bullying and introductions to strangers (UNICEF, 2011), and children are especially susceptible to such risks. Many projects are being carried out throughout the world in order to protect children and young people from risks. EU Kids Online is one of these projects (Haddon & Livingstone, 2012).

The literature mentions various types of risky Internet behavior, including sharing e-mail addresses, photographs and other personal information; coming into face-to-face contact with individuals met online; online abuse; accessing sites with sexual content; receiving pornographic messages; entering adult chat rooms; and deactivating filter programs (Mitchell, Finkelhor & Wolak, 2003; Dowell, Burgess & Cavanaugh, 2009). De Moore et al. (2008) mentions 3 types of Internet risks, namely “content, communication and commercial” with content risks defined as both “adult content and violent, racist and malicious photographs and text” as well as “provocative content and misinformation”; communication risks defined as “cyber bullying, sexual advances and security threats; and finally commercial risks defined as commercial exploitation of children and collection of their personal information. Middle school students’ Internet related risky behaviors are categorized as “posting of personal information (name of school, e-mail address, sending a picture of self), corresponding online with an unknown person (met person offline, developed relationship), online-initiated harassment (playing jokes), online-initiated sex sites, and overriding Internet filters or blocks” (Dowell, Burgess & Cavanaugh, 2009).

Reasons for engaging in risky Internet behavior have been found to include excessive time spent online, life dissatisfaction and a wish for excitement (Livingstone & Helsper, 2007). According to a review of risks associated with the Internet use, such risky uses lead to the formation of a negative personal image, identity crisis, and symptoms related to aggression, fear and psychological trauma among children (Cho & Cheon, 2005). The literature includes a number of studies that examine the role of computers and the Internet in the lives of middle school children (Vigdor & Ladd, 2010; Haddon & Livingstone, 2012; Zhou et al., 2012). Some studies examined differences in the use of information technologies in the school and home environments in terms of time spent and manner of use (Loveless & Ellis, 2001, Van Braak &

Kavadias, 2005). In the former, when there is a certain level of supervision, little is understood about how children use the Internet at home; thus, in terms of child development, it is important to clearly identify how children use the Internet at home, how much time they spend to this end and what kind of risky behavior they engage in. For this reason, the present study examined the home use of information technologies and types of risky Internet behavior among middle school students by asking the following 4 research questions:

1. How much time does the middle school students in Turkey spend using information and communication technologies (ICT) and what is their level of proficiency?
2. In what manner and for what purposes do the middle school students in Turkey use computers and the Internet at home?
3. What types of risky Internet behavior do the middle school students in Turkey engage in?
4. Are the gender, parental level of education, time spent on line and level of Internet proficiency variables has a significant difference on risky Internet behavior among the middle school students?

This descriptive study aimed to identify how students use ICT at home and what types of risky Internet behavior they engage in by gathering data on students' perceptions using a questionnaire and scale developed by the researchers. In addition to providing descriptive statistics (frequency, percentage, mean), data were analyzed using the Mann-Whitney U test, Kruskal-Wallis test and factor analysis.

The study was conducted using convenience sampling. A total of 707 students (Girls: $n=329$, 46.53%; Boys: $n=378$, 53.47%) who attended different schools in various provinces in Turkey (i.e. Ankara, Bolu, Bursa, Mersin, Istanbul, Ordu) during the 2012-2013 school year voluntarily participated in the study. Data on time spent and level of proficiency at using ICT, use of computers at home and Internet behavior were collected using a questionnaire developed by the researchers. In addition a scale developed by the researchers based on a tool used by Eroğlu (2011) was used to measure the risky use of Internet. 16 items of the questionnaire, one factor accounted for 61.45 % of variance. The 16 items together had a Cronbach Alpha reliability value of .95.

Factor analysis was conducted to determine the suitability of the scale of risky Internet behavior to the study population. Descriptive statistics (e.g. frequency, percentage, mean) were used to analyze the data collected in relation to the first three research questions, whereas relationships between variables were explored using Mann-Whitney U and Kruskal-Wallis tests.

According to the findings of this study, a large proportion of students spend several hours per day using the Internet, and the number of students who spend very large amounts of time using the Internet should not be underestimated. Spending extensive amounts of time on the Internet leaves students open to dependence. Students consider themselves to possess intermediate or advanced levels of computer and Internet proficiency.

The main reasons students want to have a computer at home are "to help with schoolwork", followed by "to be able to access information whenever necessary" and "to play games". With regard to students' computer usage, most students receive help from a sibling or from their fathers, and close to half of the students have a computer and can access the Internet in their

bedroom. In other words, half of all students use the Internet in a space considered to be their private space, as is generally the case in Europe. Students reported that their main reasons for using the Internet at home were to search for information for educational purposes, for social networking and for entertainment purposes. The finding that the students used the computer to search for information for educational purposes is compatible with the aim of having a computer available at home.

Student's scores for risky Internet behavior were not particularly high. According to the findings of the present study, some students admitted to have risky Internet behaviors that could result in serious problems: These behaviors are in the form of: "I publish my photograph on social media websites (e.g. Facebook).", "I offer to meet people that I don't know online.", "I let others know my user-name and password for my personal pages in virtual worlds", "I visit websites relating to weapons and explosives." Scores for risky Internet behavior varied according to gender, mothers' level of education and grade in school, with significantly higher scores found for boys, children whose mothers had a high level of education and children in higher grades in school.

Turkey has a number of laws that relate to Internet-related risks children face. Due to the multi-faceted nature of the issue, it is obvious that there is no single way of resolving Internet risks. However, home usage occurs more under family supervision. In order to find solutions to problems related to Internet use, all stakeholders need to have a share in decision making and responsibility. In this sense, raising parents' awareness about risky Internet behavior can have a positive effect. Conducting peer-to-peer training with students who have themselves experienced the consequences of the risky Internet behavior may also be helpful. Finally, future studies may be conducted to examine how education and other precautions affect the risky Internet behavior of students at different grade levels.

The research had three limitations. The first one was that the sample population did not cover all regions of Turkey. Instead, it was chosen only from various regions. Similarly, the study was carried out only in primary schools located in 6 different provinces. Thus, the results do not represent the whole student population it was chosen to represent. The second limitation was that the 6th graders were not sufficiently included in the study as ICT lessons are provided only for 7th and 8th grades in Turkey. The 6th graders constitute only 9.05% of the sample population. Thus, the results do not represent all middle schools students. The third limitation was that the research was only quantitative.